

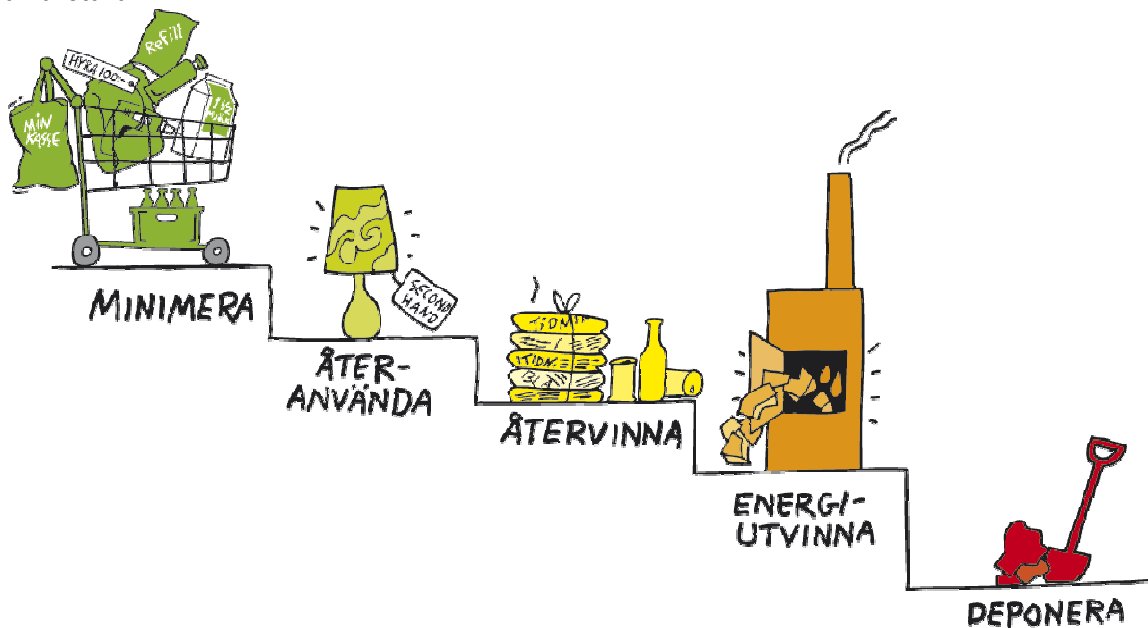
Avfallstaxorna straffar källsorterare

Vi har oerhört mycket att vinna på att minska mängden avfall och att öka återbruk och återvinning. Värdefulla resurser skulle utnyttjas effektivare, energi sparas, utsläpp upphöra och transportbehov minskas. Man kan därför fråga sig på vilka sätt samhället kan skynda på utvecklingen mot mindre mängd avfall och ett bättre utnyttjande av avfall som resurs.

Påverkar avfallstaxornas konstruktion vår vilja att sortera sopor? Som aktiv i Naturskyddsföreningen i Vaxholm blev jag nyfiken på denna fråga för ett tag sedan när jag upptäckte att taxorna i Vaxholm straffar den som källsorterar. Jag har grävt lite djupare i frågan och insett att det förmodligen finns mycket enkla sätt att höja graden av källsortering och att minska mängden avfall i samhället.

Avfallstrappan

Avfallstrappan är ett sätt att åskådliggöra hur olika åtgärder för att minska mängden avfall prioriteras i EU såväl som i Sverige. I första hand ska mängden avfall minimeras, i andra hand ska brukade produkter återanvändas, i tredje hand återvinnas, i fjärde hand energiåtervinnas och i femte och sista hand deponeras. Genomgående ska styrmedel användas för att uppnå målen om mindre avfallsmängder, till exempel olika incitament för att effektivisera produktion och förändra konsumtionsmönster. Ett av de första styrmedel man kommer att tänka på är kommunernas avfallstaxa.

Återvinning i EU

I en artikel i Sveriges Natur (Nr 2, 2013) med rubriken Miljömästerskapet beskrivs hur Sverige placerar sig jämfört med andra EU-länder i ett antal miljögrenar. En av dessa är återvinning, och där ligger Sverige på en inte så imponerande 10:e plats. I Österrike och Tyskland återvinner man 60-70 % mer avfall per person än i Sverige. Kan en av förklaringarna till att Sverige ligger efter i denna gren vara hur avfallstaxorna är utformade?

En snedvridande avfallstaxa

Naturskyddsföreningen har länge försökt påverka kommunen att komma längre i avfallsfrågan och till exempel förbättra förutsättningarna för återbruk och återvinning. När jag för några år sedan studerade Vaxholms avfallstaxa lite närmare upptäckte jag att kommunen tillämpade en form av

mängdrabatt för dem som producerar mycket avfall. Jag tyckte detta var konstigt och har sedan dess vid flera tillfällen uppmärksammat de snedvridande avfallstaxorna. Trots detta bygger avfallstaxan för 2013 (<http://www.roslagsvatten.se/sites/default/files/dokument/taxor/Vaxholm-Avfallstaxa-2013.pdf>), fortfarande på ett avgiftssystem för hushållssopor som ger en rejäl mängdrabatt för hushåll som inte källsorterar och därmed producerar stora mängder sopor. Ett villahushåll som använder det minsta kärlet och den glesaste tömningsfrekvensen betalar 985 kr per kubikmeter medan den som valt det största kärlet och den tätaste frekvensen endast betalar 246 kr per kubikmeter. Detta innebär en rabatt på 75 % (!) för dem som inte bryr sig om att källsortera, eller med andra ord, den som källsorterar får betala tre gånger så mycket per mängd sopor. Jag menar att det här systemet ger helt fel signaler till kommuninnevanorna om nyttan med att minska sina avfallsmängder.

Roslagsvatten, som är Vaxholms kommuns entreprenör för avfallshantering, skriver på sin hemsida (http://www.roslagsvatten.se/hush%C3%A5llsavfall/avfallsekonomiskola_0): "Du som bor i villa och komposterar får en komposteringsrabatt eftersom du lämnar ifrån dig en mindre mängd avfall till behandling." Detta är alltså direkt missvisande då man i själva verket får betala betydligt mer per mängd avfall. Eftersom det är kommunen som i slutändan bestämmer taxorna är det dock därifrån initiativet till ett vettigare taxeyesystem måste komma.

Avfallstaxor runt om i landet

För att sätta Vaxholms avfallstaxor i ett nationellt perspektiv har jag kollat upp lite hur det ser ut i andra kommuner. Någon mer omfattande undersökning har jag inte hunnit göra, men jag har jämfört med några kommuner som jag tyckte var relevanta. För den som vill få en bredare bild har Villaägarna skrivit en intressant rapport,

<http://www.villaagarna.se/Paverka/Villaagarnas-opinionsbildning/Utreddningar/2012/Sopotredning/>, men detaljerna får man hämta från respektive kommuns hemsida.

Vaxholm har inte svarat på enkäten som undersökningen bygger på, men det kan konstateras att taxorna ligger ganska högt både jämfört med andra kommuner i Stockholms län och i landet som helhet (2370 kr för 190 L, varannan vecka). Som jag nämnde ovan ger det största kärlet och den

tätaste frekvensen en rabatt på 75 % jämfört med det minsta kärlet och den glesaste tömningsfrekvensen.

Gotland (<http://www.gotland.se/imcms/32159>) har ett intressant system som bygger dels på en rabatt om man komposterar själv, dels en viktsbaserad avgift som förstås gynnar källsortering, men motsägelsefullt nog en volymrabatt som är nästan lika hög som Vaxholms (upp till 67 %).

Båstad (<http://www.nsr.se/Default.aspx?ID=1493>) har liksom ett antal andra kommuner i Skåne och Blekinge ett ännu mer avancerat system som bygger på källsortering direkt i sopkärlet. Taxan blir därför inte helt jämförbar. Dock ges här också en volymrabatt, fast bara upp till 15 %.

Stockholm (<http://www.stockholm.se/-/Nyheter/Bygga--Bo/Ny-avfallstaxa/>) har ytterligare en annan modell med möjlighet till hämtning av matavfall med separat taxering, vilken är obligatorisk för den glesaste hämtningsfrekvensen. Jämfört med den näst glesaste frekvensen och minsta kärlet, ger den tätaste frekvensen och största kärlet 65 % rabatt.

Värmdö

(<https://www2.varmdo.se/dman/Document.phx?documentId=ws00713163003045&cmd=download>) använder behovsstyrd taxa, d v s man ställer fram kärlet när det behöver tömmas. Det innebär i praktiken ett klart incitament att källsortera. Det finns en volymrabatt på 71% om man jämför samma kärlestorlekar och tömningsfrekvenser som jag använde i Vaxholmsexemplet, men den tätaste tömningsfrekvensen, 1 gång i veckan, är inte möjlig i Värmdö kommun. Det finns dock ännu större kärler att välja på, och använder man dem och maximalt antal tömningar hamnar rabatten också på 71%.

Dyrast och billigast

Jag blev också nyfiken hur de kommuner som befanns vara dyrast respektive billigast i Villaägarnas undersökning hade konstruerat sina system. Det visar sig att Lysekil, som placerar sig som dyrast, ändå har en rätt så modest avgift för den glesare tömningsfrekvensen, varannan vecka (<http://www.rambo.se/files/Fullst%C3%A4ndig%20renh%C3%A5llningstaxa%20Lysekil.pdf>). Här finns bara en storlek på kärlet och därför blir jämförelsen med andra kommuner haltande. Rabatten för den som har tömning varje vecka stannar på 6 %.

Kungsbacka, som är den billigaste kommunen i Villaägarnas jämförelse, tillämpar helt olika tariffsystem för hushåll som lämnar osorterat avfall och hushåll som sorterar ut matavfall (http://www.kungsbacka.se/upload/Bygga&Bo/Dokument/Taxor%202012_webb.pdf). Tariffen ger en bra rabatt för den som källsorterar matavfall eller komposterar själv. En viss volymrabatt ges dock också och för det största kärlet och tätaste frekvensen blir priset per volym ändå 19 % billigare än för den som källsorterar och använder det minsta kärlet och glesaste tömningsfrekvensen.

Raka taxor

Ett rimligt system för avfallstaxa tycker jag skulle vara en "rak" taxa, det vill säga att hushållen betalar efter hur stor volym avfall de lämnar ifrån sig. Om de kommuner som idag tillämpar höga volymrabatter inför raka taxor, skulle det för "normalhushållet" (190 L, varannan vecka) innebära en något höjd avgift, "källsorteringshushållet" en kraftig sänkning och "högavfallshushållet" en kraftig ökning av avgiften i. I kommuner med mer modesta rabatter skulle effekten av en rak taxa bli mindre dramatisk. Resultatet skulle bli ett effektivt styrmedel för att minska avfallsmängderna, och att "källsorteringshushållet" blev normen.

Hårdvinklat eller het potatis?

Jag har som sagt försökt påpeka hur snedvridande avfallstaxorna är för Vaxholms politiker med hittills magert resultat. När jag förde frågan på tal inför ett möte som vi nyligen hade med kommunalrådet i Vaxholm, Lars Lindgren, vägrade han att diskutera frågan med motiveringen att den var "hårdvinklad".

En av lokaltidningarna nappade dock på tråden och införde både en nyhetsartikel (http://www2.naturskyddsforeningen.se/Regional%20Office%20Files/Kretsar%20och%20l%C3%A4nsf%C3%B6rbund/Stockholm/Vaxholm/bibl/Skargarden_2012-02-21_soptaxa.pdf) och en redaktionell betraktelse (http://www2.naturskyddsforeningen.se/Regional%20Office%20Files/Kretsar%20och%20l%C3%A4nsf%C3%B6rbund/Stockholm/Vaxholm/bibl/Skargarden_2012-02-21_kronika.pdf). Det framgår av nyhetsartikeln att i alla fall en av Vaxholms politiker nu har fått upp ögonen för frågan.

Summa summarum, Sveriges kommuner verkar av en outgrundlig anledning generellt ge en rabatt för de hushåll som genererar stora mängder avfall, i praktiken de som inte källsorterar. Vaxholm är värst av de kommuner jag jämfört, men det finns andra med nästan lika stora rabatter. Det finns många användbara exempel från andra kommuner som genom olika åtgärder premierar källsortering, och som lätt kunde överföras till värstingarna. Alla kommuner skulle genom att se över avfallshanteringen, och då speciellt taxorna, kunna stimulera källsortering och kompostering, och

därigenom skapa en stor vinst för miljön. Genomfört på ett smart sätt dessutom utan att orsaka ökade kostnader.

Jan Holmbäck
Naturskyddsföreningen i Vaxholm